

EVENWICHT IN DE WATERKRINGLOOP.

Ministerie van de
Vlaamse Gemeenschap

WATER. ELKE DRUPPEL TELT. DEEL 2

Evenwicht in de waterkringloop.

“Evenwicht in de waterkringloop.” is de tweede brochure in de reeks van de informatie- en sensibiliseringscampagne “Water. Elke druppel telt.” Met de campagne geeft de afdeling Water in samenwerking met de Vlaamse Milieumaatschappij invulling aan het Vlaams Milieubeleidsplan 1997–2002.

De afdeling Water draagt bij tot een optimale aanwezigheid van grond- en oppervlaktewater van geschikte kwaliteit voor mens en natuur. Vanuit die doelstelling is het noodzakelijk om aan integraal waterbeheer te doen, met name het hele watersysteem te behandelen als één geheel, rekening houdend met de verschillende gebruiksfuncties en doelgroepen. Wat betekent integraal waterbeheer en wat zijn de doelstellingen en prioriteiten? Die informatie vindt u in de brochure.

Als coördinator van het Integraal Waterbeheer in Vlaanderen streeft de afdeling Water naar een duurzaam evenwicht tussen de menselijke gebruiksfuncties en de natuurfuncties van het watersysteem. Ze houdt daarbij rekening met de natuurlijke kenmerken en de waterbehoeften van vandaag en voor de toekomst.

Andere brochures in de reeks “Water. Elke druppel telt.”

- deel 1. Een watervriendelijk huishouden.
- deel 3. Watergebruik in Vlaanderen. Huidige situatie.
- deel 4. Watergebruik in Vlaanderen. Een blik op de toekomst.

Deze brochures kunt u gratis verkrijgen via de Vlaamse Infolijn op het telefoonnummer 0800 3 02 01.

Doelstellingen en prioriteiten van het integraal waterbeheer.

**De waterkringloop:
een integrale aanpak / 2**

De uitgangspunten / 4

Duurzaam / 4

Het stroomgebied als basis / 5

Planmatig / 7

De prioriteiten / 9

Vervuiling terugdringen / 9

**Een natuurlijke dam tegen
overstromingen en verdroging / 13**

Meer info? / 15

De waterkringloop: een inte

egrale aanpak

Kraantjeswater, flessenwater, de riolering voor onze voordeur, de vervuiling van onze waterlopen en de overstroming in het nieuws: op het eerste gezicht hebben ze weinig met elkaar te maken. En toch: de vervuiling van een rivier kan op termijn doorsijpelen naar het grondwater, dat op zijn beurt gebruikt wordt voor de productie van ons drinkwater. En een wijziging aan een beekje heeft stroomafwaarts vaak gevolgen voor een rivier.

Alles wat met water te maken heeft, maakt deel uit van één groot watersysteem. Het is maar logisch dat we zo'n watersysteem ook in zijn geheel gaan bekijken en beheren, zodat een maatregel in één onderdeel op één plaats van het watersysteem geen nadelige effecten heeft op een volgende schakel. Dat is in het kort gezegd waar integraal waterbeheer om draait.

Die integrale aanpak van het waterbeheer is betrekkelijk nieuw. Wat zijn nu precies de prioriteiten ervan en wat doet de overheid in de praktijk om ze te verwezenlijken? Dat staat kort uitgelegd in deze brochure. Tegelijk krijgt u ook heel wat nuttige tips om zelf duurzamer en doelbewuster met water om te springen.

De uitgangspunten

Het watersysteem behandelen als één geheel: hoe pak je dat aan? In de praktijk gaat de Vlaamse overheid uit van enkele duidelijke beginselen. Het integraal waterbeheer is erop gericht om ons water zo duurzaam mogelijk te beheren. Organisatorisch nemen we het stroomgebied als beheerseenheid. En dat stroomgebied wordt op de verschillende niveaus planmatig aangepakt.

Duurzaam

De mens heeft al sinds de vroegste tijden ingegrepen op het watersysteem, want mensen gebruiken nu eenmaal water en het water dat wordt gebruikt, gaat voor een groot deel verloren: het vloeit af naar de zee en het is niet eenvoudig om het als drinkwater te recupereren. Door de stijging van de bevolking en de hogere comforteisen die we vandaag de dag stellen, is die invloed alleen maar groter geworden.

Nog niet zo lang geleden stond er weinig maat op de druk die mensen op het watersysteem uitoefenen: water werd haast uitsluitend vanuit een gebruikersstandpunt bekeken. Willen we meer drinkwater? Dan pompen we extra grondwater op. Willen we de scheepvaart bevorderen? Dan kanaliseren we een rivier. Op termijn is die onevenwichtige houding fataal, want onze watervoorraden zijn niet onbeperkt. Bovendien heeft een waterloop ook andere functies dan economische of gebruiksfuncties. Hij is bijvoorbeeld een belangrijke biotoop voor dieren en planten en wordt ook gebruikt voor sport en ontspanning.

Integraal Waterbeheer wil al die functies evenwichtiger aan bod laten komen en beter op elkaar afstemmen. De gebruikersver-eisten van landbouw, industrie en drinkwatervoorziening zijn

belangrijk - maar de andere functies zijn dat ook. Er moet dus worden gekozen welk belang in welke situatie primeert en hoe de verschillende belangen het best met elkaar kunnen worden verzoend. Die aanpak moet in elk geval leiden tot duurzaam waterbeheer: een gebruik van het systeem voor verschillende doeleinden zonder dat het uit evenwicht geraakt zodat ook de volgende generaties er nog van kunnen genieten.

In feite is die keuze voor meer evenwicht een zaak van efficiëntie. De vroegere, meer eenzijdige aanpak veroorzaakte vaak ongewenste effecten die dan weer met andere maatregelen moesten worden bestreden. Dat was dubbel verlies van tijd en geld. Een bekend voorbeeld is de kanalisering van waterlopen waardoor het water sneller werd afgevoerd, de kans op overstromingen steeg - en er extra dijken moesten worden gebouwd.

Nu wordt dat gevecht van mens tegen natuur opgegeven. We streven zoveel mogelijk naar win-winsituaties waarbij de waterlopen zo natuurlijk mogelijk worden beheerd, zonder andere belangen en gebruiksvormen te schaden.

Het stroomgebied als basis

Water stoort zich niet aan administratieve grenzen. Wie aan integraal waterbeheer wil doen, moet dus samenwerkingsverbanden opzetten over die grenzen heen.

Dat klinkt gemakkelijker dan het is. Er zijn immers veel verschillende overheden die verantwoordelijk zijn voor waterbeheer. Zo staat de administratie Waterwegen en Zeewezen in voor de baggerwerken op grote rivieren om de scheepvaart te bevorderen. Op sommige onbevaarbare waterlopen is de afdeling Water van de administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer (AMINAL) bevoegd voor de waterkwantiteit. De Vlaamse Milieumaatschappij staat in voor het beheer van de oppervlaktewaterkwaliteit. Voor bepaalde kleine waterlopen is de gemeente verantwoordelijk, voor andere de provincie. Gemeenten leggen in principe hun eigen rioleringsstelsel aan, maar Aquafin is verantwoordelijk voor de waterzuiveringsinstallaties die erop aansluiten. Enzovoort. En dan kijken we alleen nog maar naar Vlaanderen. Maar de Schelde, bijvoorbeeld, loopt ook door Wallonië, Frankrijk en Nederland, die elk ook weer hun eigen overheden en administraties hebben.

HET RUIMERE KADER

De Vlaamse keuze voor integraal waterbeheer past binnen de politiek van de Europese Unie die werd vastgelegd in een Europese kaderrichtlijn Water. Die kaderrichtlijn bepaalt onder meer dat de daling van het grondwaterpeil ongedaan moet worden gemaakt en dat Europa tegen 2015 een goede toestand van het grondwater en oppervlaktewater moet hebben bereikt. Dat zijn geen loze begrippen: of de kwaliteit van het water 'goed' is, hangt af van duidelijk meetbare gegevens.

De kaderrichtlijn verplicht alle EU-lidstaten om maatregelen te nemen. Ze legt ook de manier vast waarop dat moet gebeuren, met onder andere een uitgebreid meetsysteem dat de kwaliteit van het water monitort. De Vlaamse aanpak volgt die methode nauwgezet: binnenkort wordt de kaderrichtlijn omgezet in een Vlaams decreet dat de bestaande overlegstructuren wettelijk vastlegt.

De volledige tekst van de kaderrichtlijn Water is te vinden in het Europees publicatieblad van 23 oktober 2000, nummer L327, op pagina 1. De richtlijn is ook te vinden op de Europese website: www.europa.eu.int/eur-lex/nl/. Klik op de knop 'Publicatieblad'.

Over de kaderrichtlijn is ook een brochure gemaakt: *De Europese Kaderrichtlijn, een leidraad*. Ze is gratis te verkrijgen bij de Vlaamse Infolijn.

Tel. (gratis): 0800 3 02 01. Fax: 02 553 55 36.

E-mail: infolijn@vlaanderen.be.

Welke overheden moeten met elkaar samenwerken op welk gebied? In de praktijk gebeurt de taakverdeling op basis van een indeling in stroomgebieden, bekkens en deelbekkens die als Russische poppen in elkaar passen.

- Een stroomgebied wordt bepaald door de monding ervan in de zee. Al het water, zelfs van het kleinste beekje, dat uiteindelijk via de Schelde in zee terechtkomt, behoort tot het stroomgebied van de Schelde. In Vlaanderen zijn er vier stroomgebieden: de IJzer, de Schelde, de Maas en de Brugse Polders.
- Bekkens zijn onderverdelingen van die stroomgebieden. Ze zijn de verzameling van oppervlaktewaters die tot aan één bepaald punt in het stroomgebied stromen: meestal een meer, of een samenvloeiing van rivieren. De Dender vormt met zijn bijrivieren en beekjes een bekken van het stroomgebied van de Schelde.
- Deelbekkens zijn verdere onderverdelingen van een bekken. Het kan bijvoorbeeld gaan om een zijriviertje van de Dender, met alle beken die erop uitkomen.

Voor het grondwater gaat de indeling in stroomgebieden uiteraard niet op. Naargelang van de ondergrond bestaat het grondwatersysteem uit verschillende lagen op verschillende dieptes die bovendien niet allemaal even groot zijn. Maar ook hier geldt het overlegprincipe: voor een grondwaterlaag die half in Vlaanderen en half in Wallonië ligt, zitten beide overheden aan tafel om een gezamenlijke politiek uit te werken. Voor de praktische uitwerking van het beleid wordt het beheer van een bepaalde grondwaterlaag telkens toegewezen aan één stroomgebied.

Planmatig

Per bekken of stroomgebied stellen de verschillende bevoegde overheden samen een bekkenbeheersplan op. Dat gebeurt volgens het subsidiariteitsbeginsel: plannen van een bekken leggen eigen accenten maar kunnen niet ingaan tegen maatregelen voor het volledige stroomgebied.

De beheersplannen geven aan welke maatregelen elke administratie op haar terrein zal nemen om uiterlijk tegen 2015 tot een goede oppervlakte- en grondwaterkwaliteit te komen. Ze besteden aandacht aan de afstemming op andere beleidsdomeinen, zoals Ruimtelijke Ordening, geven de tussenstappen aan op weg naar het uiteindelijke doel en bepalen de manier waarop die tussenstappen zullen worden gecontroleerd. Het zijn dus zeker geen vrijblijvende documenten: ze bevatten ook bindende bepalingen.

De grondslagen van de beheersplannen zijn harde cijfers, wetenschappelijke studies en computersimulaties. Via een uitgebreid meetnet wordt de huidige kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater gemeten en wordt de invloed van de mens op het watersysteem beschreven. Alleen op die manier kunnen de plannen een correcte afweging maken tussen verschillende alternatieven: waar moet een stroom worden ingedijkt en waarom? Welke rioleringen moeten het eerst worden aangelegd? Enzovoort. Door regelmatig nieuwe metingen en studies uit te voeren, kunnen de overheden de geboekte vooruitgang volgen en eventueel de plannen bijsturen.

Niet alle beheersplannen zijn momenteel al voltooid. De (internationale) stroomgebiedbeheersplannen moeten in elk geval tegen 2009 in werking zijn. De bekkenbeheersplannen voor de Vlaamse rivieren moeten eind 2006 voltooid zijn en voor het bekken van de Nete, Dender en IJzer geldt midden 2004 als datum.

ZEG UW ZEGJE

Iedereen die dat wil, zal inspraak kunnen hebben bij de opmaak van de bekkenbeheersplannen. Op die manier is de overheid er zeker van dat het Integraal Waterbeheer in een bepaalde regio ook werkelijk door de bevolking wordt gesteund.

Wat willen we met integraal waterbeheer concreet bereiken? Dat is samen te vatten in een paar grote doelstellingen.

We willen de vervuiling van oppervlakte- en grondwater terugdringen.

We willen onze grondwatervoorraden op peil houden.

En we willen overstromingen zoveel mogelijk tegengaan.

De prioriteiten

Vervuiling terugdringen

Waternvervuiling bedreigt de natuur en laat heel wat planten en dieren sterven. Bovendien bedreigt ze op termijn ook de kwaliteit van ons drinkwater en van het water dat in landbouw en industrie wordt gebruikt.

Natuurlijk kunnen we vervuilde beken leegbaggeren en verontreinigde gronden saneren. Maar die end-of-pipe-maatregelen moeten we wel combineren met een aanpak van de vervuiliingsbronnen zelf. Anders blijft het dweilen met de kraan open en worden steeds nieuwe problemen gecreëerd, want ook het baggerslib moeten we ergens kwijt (*zie pagina 11*).

De huidige situatie

Er zijn veel oorzaken van vervuiling. Sommige daarvan zijn gemakkelijk te traceren, zoals een lekkende stookolietank of een vervuild bedrijfsterrein, maar de meeste zijn diffuus. Niemand kan exact bepalen waar zure regen precies vandaan komt, of wie precies de pesticiden heeft gebruikt die in het grond- en oppervlaktewater terechtkomen.

Algemene oorzaken zijn natuurlijk wel te vinden. Het is bekend dat het hoge nitraatgehalte van ons grondwater grotendeels het resultaat is van overbemesting. Ook afvalwaters van industrie en huishoudens zijn belangrijke vervuilers. Het huishoudelijke aandeel binnen alle afvalwaters samen is sinds de Tweede Wereldoorlog overigens fors toegenomen doordat de waterconsumptie van de gezinnen sindsdien fors is gestegen.

Oppervlaktewater. In totaal heeft de Vlaamse Milieumaatschappij 2900 meetpunten die de kwaliteit van ons oppervlaktewater meten. De resultaten van de metingen zijn te vinden op www.vmm.be, onderverdeeld in 3 kwaliteitsindicatoren.

- De fysisch-chemische kwaliteit. Bevat het water giftige stoffen en worden bepaalde maximumwaarden overschreden? De meetpunten controleren het water altijd op een aantal veel voorkomende en vaak kankerverwekkende stoffen. Naast dat basispakket controleren sommige meetpunten ook op andere, minder courante stoffen.
- De biologische kwaliteit. Welke diersoorten leven in het water, de waterbodem en de oevers? En hoeveel van die soorten zitten er precies in het water? Daarvoor wordt de Belgische Biotische Index gehanteerd die het water indeelt van uiterst slecht (0) tot zeer goed (10). Hoe minder soortenrijkdom het water bevat, hoe slechter het gesteld is met de biologische kwaliteit.
- De zuurstofrijkdom. Water met weinig zuurstof herbergt sowieso niet veel dier- en plantensoorten en heeft bovendien een bijzonder laag zelfreinigend vermogen. De Prati-index rangschikt het water van niet verontreinigd (1) tot zwaar verontreinigd (5).

Globaal genomen verbetert de kwaliteit van het Vlaamse oppervlaktewater. Steeds meer meetposten geven aan dat het water 'matig verontreinigd' is in plaats van 'zwaar verontreinigd'. Toch is er nog altijd geen reden tot juichen, want het aantal 'niet verontreinigde' oppervlaktewaters is erop achteruitgegaan.

Waterbodem. Ook de waterbodemkwaliteit van de oppervlaktewaters is belangrijk. Een waterloop waarin geen vervuild water meer wordt geloosd, kan immers nog jaren later vervuild worden door de verontreinigingen die zich in de waterbodem zelf hebben opgestapeld.

De waterbodemkwaliteit wordt gemeten op 620 meetpunten verspreid over Vlaanderen. De resultaten zijn te vinden op de site www.mina.vlaanderen.be/instrumenten/data/waterbodemonderzoek. De kwaliteit van onze waterbodems is over het algemeen niet schitterend: van de onbevaarbare waterlopen heeft 30 % een zwaar verontreinigde bodem en van de bevaarbare waterlopen zelfs 41 %.

Grondwater. Ook wat de grondwaterlagen betreft, is een genuanceerde kijk op zijn plaats. Veel hangt af van de grondlaag die zich boven de grondwaterlaag bevindt. Bestaat die uit een slecht doorlatend gesteente, zoals een rotslaag, dan is het weinig waarschijnlijk dat vervuiling tot de grondwaterlaag doordringt. Het water sijpelt maar traag door het gesteente heen en wordt op die lange weg op natuurlijke wijze gezuiverd. De meeste diepe grondwaterlagen, die de drinkwatermaatschappijen gebruiken voor de drinkwaterproductie, zijn dus goed beschermd. Toch blijft het oppas-

sen geblazen: zelfs de minst waterdoorlatende laag maakt het diepe grondwater niet immuun. In sommige diepe grondwaterlagen is wel degelijk al een (beperkte) vervuiling waargenomen.

Anders staat het met lagen die niet worden afgeschermd door zo'n weinig doorlatende laag of met lagen die op bepaalde plaatsen aan de oppervlakte komen (in de vorm van bronnen of moerassige gebieden). Daar kunnen nitraten, pesticiden en andere vervuilingen veel gemakkelijker doordringen. In Vlaanderen heeft 32 % van de ondiepe grondwaterlagen een hoger nitraatgehalte dan toelaatbaar is. Dat is een stuk meer dan in onze buurlanden. Ook wat pesticiden betreft, ziet de situatie er niet rooskleurig uit. In 1 staal op 5 van ons ondiep grondwater zit het bestrijdingsmiddel Diuron en in 10 % van die stalen wordt de maximum toegelaten concentratie overschreden. Atrazine zit in 13 % van de stalen; in 5 % van de gevallen in een hogere concentratie dan toegelaten is.

Van de grondwaterlagen zijn kwetsbaarheidskaarten opge maakt die per regio aangeven of de watervoerende lagen al dan niet goed beschermd zijn tegen vervuiling. De kaarten zijn te consulteren op de site www.mina.vlaanderen.be, onder de rubriek data - databank ondergrond vlaanderen. Daar kunt u ook zien hoe het precies zit met de kwaliteit van het grondwater in uw streek.

Als u een waterput hebt, kunt u het water beter laten analyseren, zeker als u hem voor drinkwater of voor persoonlijke hygiëne gebruikt. De kans dat hij vervuild water bevat, is reëel. Voor analyses kunt u terecht bij de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), afdeling Meetnetten en Onderzoek, A. Van de Maelenstraat 96, 9320 Erembodegem. Tel.: 053 72 64 45. Fax: 053 71 10 78. U kunt het aanvraagformulier ook downloaden vanop de website www.vmm.be.

Meer water zuiveren

Ongeveer 85 % van de Vlaamse woningen is aangesloten op de riolering, maar dat wil niet zeggen dat al dat afvalwater ook wordt gezuiverd. In 1990 passeerde maar 30 % van alle huishoudelijk afvalwater langs een rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). Sindsdien heeft de nv Aquafin heel wat waterzuiveringsinstallaties bijgebouwd zodat nu 50 % van alle huishoudelijke afvalwaters in Vlaanderen wordt gezuiverd. De Vlaamse overheid streeft ernaar dat tegen 2010 alle rioleringen aangesloten zijn op waterzuiveringsinstallaties. Die operatie kost 200 miljard frank.

Niet alle Vlaamse woningen zijn aangesloten op een riolering. Voor sommige woningen gaat dat ook nooit het geval zijn: bijvoorbeeld voor huizen die te ver van een woonkern liggen, is het voor de gemeente economisch onhaalbaar om er een riolering naartoe te leiden. Bovendien bestaan er ook rioleringen die nooit zullen worden aangesloten op een zuiveringsinstallatie, omdat ze niet genoeg afvalwater vervoeren om de bouw van een zuiveringsinstallatie te verrechtvaardigen.

Mensen die een huis hebben zonder riolering of met een riolering die nooit op een waterzuiveringsinstallatie zal worden aangesloten, moeten zelf instaan voor hun waterzuivering. Bestaande woningen hoeven alleen maar een septische put te hebben maar een eigen zuiveringsinstallatie is natuurlijk wel beter voor het milieu. Wie een nieuwe woning bouwt of een bestaande woning verbouwt, is in elk geval verplicht om een eigen waterzuiveringsinstallatie te bouwen. Zo'n installatie wordt ook Kleinschalige waterzuiveringsinstallatie (KWZI) of IBA (individuele behandeling van afvalwater) genoemd.

Waterbodems ruimen

Zelfs volledig gezuiverde oppervlaktewaters kunnen nog veel schade ondervinden van stoffen die vrijkomen uit de waterbodem. In veel gevallen is het dus nodig om de waterbodem te ruimen en ook voor de scheepvaart is het soms nodig om een rivier uit te baggeren zodat de schepen ongehinderd op de waterloop kunnen varen.

Ruimingsslib dat niet vervuild is, kan gewoon op de oever worden gedeponeerd. Maar in veel waterlopen is het slib zo sterk verontreinigd dat dat niet mogelijk en wenselijk is. Tot nu toe werd dat slib meestal opgeslagen in slibdepots maar uiteindelijk verplaatst dat alleen maar het probleem. Bovendien heeft Vlaanderen te weinig ruimte om al dat slib te kunnen opslaan en wekt een slibdepot vaak heel wat weerstand op bij de bevolking in de buurt. Daarom geeft de Vlaamse overheid de voorkeur aan milieuvriendelijker slibverwerkingstechnieken. Als het grootste deel van het vervuilde slib zou worden verwerkt, blijft de hoeveelheid slib die nog moet worden gestort tot een minimum beperkt.

SUBSIDIES VOOR UW ZUIVERINGSINSTALLATIE

Moet u zelf instaan voor de zuivering van uw afvalwater? Om dat te weten, neemt u het best contact op met uw gemeente. Die kan u ook inlichtingen geven over de subsidies die u kunt verkrijgen voor zo'n installatie. En in elk geval bent u vrijgesteld van de Vlaamse afvalwaterheffing.

Voor een eigen waterzuiveringsinstallatie zijn verschillende systemen beschikbaar die uitvoerig worden beschreven in de "Waterwegwijzer voor Architecten." Die is gratis te verkrijgen via de Vlaamse Infolijn.

Tel. (gratis): 0800 3 02 01. Fax: 02 553 55 36.

E-mail: infolijn@vlaanderen.be.

Als u verdere inlichtingen wilt, kan de Vlaamse Infolijn u doorverbinden met de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). Ook het Steunpunt Kleinschalige Waterzuivering Dialoog (Blijde Inkomststraat 109, 3000 Leuven, tel. 016 23 26 49) kan u praktische informatie geven.

Nitraten en sproeistoffen aan de bron beperken

Landbouw. Maatregelen aan de bron blijven de beste manier om vervuiling te voorkomen. Het Mestactieplan, bijvoorbeeld, werd ingesteld om de hoeveelheid kankerverwekkende nitraten in onze grond (en daardoor ook in ons grond- en oppervlaktewater) te beperken tot een onschadelijk niveau.

Landbouwers worden voorts gestimuleerd om pesticiden te gebruiken in aangepaste dosissen en alleen als ze echt nodig zijn, en om pesticiden te gebruiken die vlug afbreken. De Vlaamse overheid geeft landbouwers subsidies als ze overstappen op biologische landbouw of meer biologische landbouwmethoden gaan gebruiken, zoals de machinale verwijdering van onkruid. Vruchtwisseling op het land voorkomt bodemmoeheid en verlaagt het risico op bepaalde ziekteverwekkers.

Meer informatie over dergelijke (milieu)besparende technieken is te vinden in de “Code voor goede landbouwpraktijken”, in de delen “Nutriënten en Bestrijdingsmiddelen”. Ze zijn te verkrijgen via de Vlaamse Infolijn. Tel. (gratis): 0800 3 02 01. Fax: 02 553 55 36. E-mail: infolijn@vlaanderen.be.

Thuis. Ook rond het huis kunnen pesticiden beter zo weinig mogelijk worden gebruikt. Daarom is het zo belangrijk om streekeigen planten en bomen in de tuin te hebben: die zijn beter gewapend tegen de inheemse ziektes en plagen en hebben dus minder pesticiden nodig. En als u toch sproeistoffen gebruikt, is het beter om de juiste stof te gebruiken en geen middel dat ‘overal goed voor is’. Die middelen zijn een stuk giftiger hoewel ze niet noodzakelijk beter werken, integendeel.

Voor onkruid gaat vooral de stelregel op dat u beter kunt voorkomen dan ‘genezen’. Als u bodembedekkers plant, krijgt onkruid veel minder kansen en wordt de grond bovendien beter tegen erosie beschermd. Ook een mulch- of houtlaag houdt het onkruid tegen. En als u toch onkruid krijgt in de tuin, kunt u overwegen om te wieden: dat spaart de natuur.

Een natuurlijke dam tegen overstromingen en verdroging

Overstromingen en verdroging hangen paradoxaal genoeg samen. In ons gebetonneerde landschap krijgt het water geen kans om in de grond te dringen en de grondwaterlagen te voeden: het wordt via gekanaliseerde waterlopen snel afgevoerd. Als het hevig regent, kunnen de rivieren al dat extra water niet meer slikken en treden ze buiten hun oevers. Te veel water aan de oppervlakte en te weinig water in de grond: dat is het probleem van ons huidige waterbeheer.

Door de eeuwen heen heeft de mens ingegrepen op het landschap om zijn activiteiten zo rendabel mogelijk te maken. Rivieren werden gekanaliseerd om de scheepvaart te vergemakkelijken, hagen en andere kleine landschapselementen verdwenen om de landbouw te dienen en veel grachten werden ingekokerd om als riool te worden gebruikt. Heel wat open gronden werden gebetonneerd of geasfalteerd om bijvoorbeeld te dienen als parking en natte gebieden met een hoge ecologische waarde werden gedraineerd om er landbouwgronden of zelfs verkavelingen van te maken.

Het onbedoelde effect is dat neerslag steeds minder de kans krijgt om in de grond te dringen en de grondwaterlagen te voeden. Over het open landschap en door betonnen kokers stroomt het water nu ongehinderd naar een waterloop zonder meanders die daardoor minder waterbergend vermogen heeft en dat debiet minder goed kan verwerken. Als die waterloop dan overstroomt, is zijn natuurlijke overstromingsgebied vaak al verbouwd. De ellende die dat telkens weer oplevert, is bekend.

MEETGEGEVENS

De hoeveelheid grond- en oppervlaktewater wordt regelmatig gemeten. Verschillende gegevens zijn beschikbaar.

- Het waterpeil van de verschillende grondwaterlagen is te consulteren op de site www.mina.vlaanderen.be, onder de rubriek data - databank ondergrond vlaanderen.
- Het debiet van onze belangrijkste oppervlaktewaters vindt u op www.mina.vlaanderen.be/instrumenten/data/hydronet/.

Naar een natuurlijker beheer

Het heeft geen zin om nog meer of nog hogere dijken te creëren: dat neemt de oorzaak van de overstromingen niet weg. Om het grondwaterpeil te beschermen en overstromingen tegen te gaan, is een natuurlijker waterbeheer de enige oplossing.

Waar dat mogelijk is, wil de Vlaamse overheid daarom het grachtenstelsel herwaarderden. Ingekokerde grachten moeten weer worden opengelegd zodat het water in de grond kan dringen. Langs beken en rivieren willen we meer ruimte maken voor overstromingsgebieden zodat hevige regenval niet noodzakelijk uitdraait op waterrellende. Het oppervlaktewater moet zoveel mogelijk zijn natuurlijke vorm terugkrijgen met meanders, bochten en natuurlijke oevers, zodat het water trager afstroomt en de beken en rivieren ook meer water kunnen bevatten. Als de oever niet zonder versteviging kan, komt er een zo ecologisch mogelijke oever-

SUBSIDIES VOOR EEN REGENWATERPUT?

Veel gemeenten geven subsidies voor de installatie van een regenwaterput. Vraag meer inlichtingen bij uw gemeente.

Hoe een regenwaterput precies moet worden aangelegd en welke maatregelen u in de praktijk kunt nemen om de infiltratie van regenwater te bevorderen, leest u in de "Waterwegwijzer voor Architecten." Die is gratis te verkrijgen via de Vlaamse Infolijn. Tel. (gratis): 0800 3 02 01.

Fax: 02 553 55 36.

E-mail: infolijn@vlaanderen.be.

versteving. En door weer meer kleine landschapselementen in onze open vlaktes te introduceren, kunnen we voorkomen dat de neerslag te snel afstroomt.

Een dergelijk natuurlijk beheer is de enige efficiënte methode om overstromingen en verdroging te voorkomen. Bovendien maakt het ons oppervlaktewater weer tot een aangename biotoop voor allerlei dieren en planten. In plaats van veredelde afvoerkanaalen kunnen we zo weer waterlopen krijgen waarin het wemelt van leven. En dat is voor iedereen een stuk aangenamer...

Creatief met water

Dat het regenwater minder in de bodem kan infiltreren, is een onomkeerbaar gegeven: mensen bouwen nu eenmaal huizen en leggen wegen aan. Maar we kunnen er wel voor zorgen dat we de infiltratie zo weinig mogelijk tegenwerken. Parkings worden vaak nu al gemaakt van grasbetontegels of betontegels met gaten waar het water doorheen kan. Als u zelf een oprit aanlegt, kiest u het best voor dergelijke tegels of andere doorlatende materialen, zoals steenslag of dolomiet.

Regenwater dat rechtstreeks de riolering ingaat, is puur verlies en verhoogt de kans op overstromingen in onze rivieren. Een regenwaterput is verplicht in nieuwbouwwoningen, maar ook in een bestaande woning is het nuttig om er een te hebben en hem te gebruiken voor de toiletspoeling of om de auto te wassen: dat bespaart drinkwater en drukt dus ook de leidingwaterfactuur.

Infiltratie bevorderen. Om de grondwaterspiegel te doen stijgen, is de Vlaamse overheid gestart met een aantal proefprojecten voor 'vernatting'. Door bijvoorbeeld stuwen of ondiepe dammetjes wordt het water aan de oppervlakte langer vastgehouden zodat het beter in de ondergrond kan dringen. In het gebied van de Demer, bijvoorbeeld, wordt zo de duidelijke verdroging tegengegaan die er na de kanalisatie van de Demer was ontstaan.

Op bescheiden schaal kan iedereen dergelijke 'vernattingen' toepassen, door in de tuin een infiltratiekom te maken. Dat is een laaggelegen gedeelte waarin door het regenwater een natuurlijke vijver ontstaat. Dat helpt de grondwatertafel stijgen en het is nog mooi ook!

Beperk uw watergebruik. Als we onze grondwatervoorraden op termijn niet willen uitputten, moeten we dringend doordacht met ons leidingwater gaan omspringen. Enkele eenvoudige manieren om water te besparen zijn de volgende.

- Repareer lekkende kranen, toiletten en leidingen zo snel mogelijk.
- Gebruik regenwater voor toiletspoeling, textielwas, de tuin en het poetsen.
- Kies voor een slimme toiletspoeling. Klassieke toiletten gebruiken tot 10 liter water per spoelbeurt. 6 liter volstaat voor een grote boodschap, 3 liter voor een kleine.
- Heeft u een 'oud' toilet? U kunt de vlotter in uw spoelbak anders afstellen of een stortbakregelaar of spaarlodje plaatsen om het spoelvolume te verkleinen.
- Neem een douche in plaats van een bad. Zo gebruikt u maar 40 tot 55 liter in plaats van 110 liter per beurt.
- Plaats een spaardouchekop. Een goede spaardouchekop (daarom niet de duurste) gebruikt tot de helft minder water.
- Gebruik een zuinige was- en vaatwasmachine.
- Spaar de was op tot u een volle machine heeft.
- Eén grote afwas vraagt in verhouding minder water en product dan verschillende kleintjes. Dat geldt zowel voor de manuele als de machinale afwas.
- Was de auto met emmer en spons.
- Sproei de tuin beperkt en correct. Sproei alleen bij aanhouden van de droogte, liever één keer per week een kwartier dan elke dag vijf minuten. Sproei nooit bij volle zon.
- Laat het water niet onnodig lopen: gebruik een beker bij het tandenpoetsen en draai de kraan dicht bij het inzeppen.

GRATIS BROCHURE

De besparingsmaatregelen op deze pagina en nog heel wat andere manieren om op water te bezuinigen, staan in de praktische brochure "Water. Elke druppel telt. Deel 1". U kunt de brochure gratis verkrijgen bij de Vlaamse Infolijn. Tel. (gratis): 0800 3 02 01. Fax: 02 553 55 36. E-mail: infolijn@vlaanderen.be.

Meer info?

Brochures via Infolijn. De Vlaamse overheid heeft een ruim aanbod aan informatieve brochures. Hieronder vindt u een selectie.

- Water. Elke druppel telt. Deel 1: Een watervriendelijk huishouden.
- Water. Elke druppel telt. Deel 3: Watergebruik in Vlaanderen. Huidige situatie.
- Water. Elke druppel telt. Deel 4: Watergebruik in Vlaanderen. Een blik op de toekomst.
- De Europese Kaderrichtlijn, een leidraad.
- Waterwegwijzer voor architecten.
- Code van goede landbouwpraktijken – nutriënten.
- Code van goede landbouwpraktijken – bestrijdingsmiddelen.

In het kader van de problematiek rond hoogwater en overstromingen stelt de afdeling Water modellen op van alle belangrijke waterlopen in Vlaanderen. Er is momenteel een brochure voorhanden van de deelstroomgebieden de Vliet, de Jeker en de Martjesvaart. Binnenkort volgen de Heulebeek en de IJse.

Al deze brochures zijn te bestellen bij de Vlaamse Infolijn.

Tel. (gratis): 0800 3 02 01. Fax: 02 553 55 36.

E-mail: infolijn@vlaanderen.be.

Brochures rivierbekkens. Bent u geïnteresseerd in het watersysteem van het rivierbekken in uw buurt? De volgende brochures liggen ter inzage bij de betreffende gemeenten.

- Het watersysteem in het bekken van de Nete.
- Het watersysteem in het bekken van de Dender.
- Het watersysteem in het bekken van de Demer.
- Het watersysteem in het bekken van de Boven-Schelde.

Adressen waarnaar in de tekst wordt verwezen:

www.vmm.be

www.mina.vlaanderen.be

- Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer (AMINAL), afdeling Water. Alhambragebouw, E. Jacqumainlaan 20 bus 5, 1000 Brussel. Tel.: 02 553 21 11. Fax: 02 553 21 05.
E-mail: water@lin.vlaanderen.be. Website: www.vlaanderen.be
- Steunpunt Kleinschalige Waterzuivering Dialoog, Blijde Inkomststraat 109, 3000 Leuven. Tel.: 016 23 26 49.
- Vlaamse Infolijn. Tel. (gratis): 0800 3 02 01. Fax: 02 553 55 36.
E-mail: infolijn@vlaanderen.be.
Website: internet.vlaanderen.be/infolijn
- Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), afdeling Meetnetten en Onderzoek, A. Van de Maelenstraat 96, 9320 Erembodegem. Tel.: 053 72 64 45. Fax: 053 71 10 78. Website: www.vmm.be.

Colofon

Samenstelling

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Leefmilieu en Infrastructuur
Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer
Afdeling Water

Coördinatie

Inge Leemans
Hilde Nechelpuut
Didier D'Hont
Veronique Vens

Verantwoordelijke uitgever

Jean-Pierre Heirman
AMINAL
Albert II-laan 20, 1000 Brussel

Depotnummer

D/2002/3241/025

Redactie en realisatie

Jansen & Janssen

Fotografie

Studio toko, behalve cover en campagnebeelden (LG&F)

Deze brochure maakt deel uit van de informatie- en sensibiliseringscampagne "Water. Elke druppel telt."

Administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer (AMINAL)

Afdeling Water

Alhambragebouw

E. Jacqueminaan 20 bus 5

1000 Brussel

Tel.: 02 553 21 11

Fax: 02 553 21 05

E-mail: water@lin.vlaanderen.be

Website: www.vlaanderen.be

Vlaamse Infolijn

Tel. (gratis): 0800 3 02 01

Fax: 02 553 55 36

E-mail: infolijn@vlaanderen.be

Website: www.internet.vlaanderen.be/infolijn